

УДК 351:331.108.2:330.1

І. Й. Малій,
 д. е. н., професор кафедри макроекономіки та державного управління,
 ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана", м. Київ

ГЕНЕЗА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ І АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ

I. Maliy,
 Doctor of Economics, Professor of the department of Macroeconomics
 and State Governance SHEE "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman", Kyiv

GENESIS OF PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION IN UKRAINE

Обґрунтовано розвиток теоретичної інтерпретації соціальної сутності еволюції публічного управління та адміністрування, розкрито їх субординацію та верифікацію в процесі становлення державності та реформування публічного сектору України.

The development of theoretical interpretation of the social essence of the evolution of public management and administration is substantiated, their subordination and verification are revealed in the process of formation of statehood and reformation of the public sector of Ukraine.

Ключові слова: інститути, держава, політика, державне управління, публічне управління, публічне адміністрування, верифікація, ментальність, просвітництво.

Key words: institutes, state, politics, public management, public administration, verification, mentality, education.

ФОРМУЛЮВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ СФЕРИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЙОГО МЕТОДОЛОГІЧНОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПІЗНАННЯ ПРОБЛЕМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Українське суспільство переживає складні часи свого державотворення. Ведення війни по захисту територіальної цілісності, подолання радянського комуністичного минулого, боротьба з корупцією, реформування складових публічного сектору та реалізація курсу на європейську інтеграцію актуалізували питання наукової аргументації та систематизації флюктуаційних процесів в управлінні українським суспільством. Означені стратегічні проблеми та запровадження нової галузі знань "Публічне управління та адміністрування" нового Стандарту вищої освіти активізували жваву дискусію навколо питань категоріальної визначеності сутності та форм розвитку публічної сфери, що має важливе методологічне та пізнавальне значення для розуміння політиками, державними чиновниками та громадянами логіки та специфіки траєкторії подальшої модернізації державного управління в Україні. Узагальнення теоретичних підходів до формування практики публічного управління та адміністрування з урахуванням проблем розвитку українського суспільства визначає завдання запропонованої статті.

ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕОРЕТИЧНОЇ СПАДЩИНИ З ПИТАНЬ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВИ ТА УПРАВЛІННЯ, ЩО Є ВІДПРАВНОЮ МЕТОДОЛОГІЧНОЮ ЗАСАДОЮ АВТОРСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічні засади дослідження генези публічного управління складають державно-політичні та філо-

софські теорії виникнення держави, її сутності, головних ознак та функцій. Представники патріархальної теорії (Конфуцій, Арістотель та ін.) розглядали державу як результат історичного розвитку та розростання сім'ї, а абсолютну владу монарха — як продовження батьківської влади. Теологічна теорія (Фома Аквінський) ґрунтується на ідеї божественного створення держави з метою реалізації загального блага. Договірна (природно-правова) теорія (Г. Гроцій, Б. Спіноза, Т. Гоббс, І. Кант, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо та ін.) побудована на ідеї походження держави в результаті угоди (договору), як акта розумної волі людей задля збереження людського роду та забезпечення справедливості, свободи і порядку.

Розробка вченими (С.В. Чукут, Н.Л. Гавкалова, Л.І. Даниленко, О.П. Дузь-Крятченко, Г.Л. Монастирський, Н.П. Подольчак) професійних (спеціальних, предметних) компетентностей з підготовки фахівців за спеціальністю 281 — "Публічне управління та адміністрування" нового Стандарту вищої освіти є важливим доробком у частині класифікації категоріальної матриці та розмежування предметної сфери публічного управління в Україні. Застосування концепцій держави та теорій державного управління (ідеальної бюрократії М. Вебера, суспільного вибору Д. Бюккенена, колективних дій М. Олсона) для аналізу генези публічного управління в Україні дозволяє виокремити та обґрунтувати його особливості на сучасному етапі існування загроз державності з боку зовнішніх та внутрішніх чинників.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Активний процес трансформації державного в публічне управління в розвинених країнах Заходу є резуль-

татом довготривалого (понад кількох століть) наукового обґрунтування шляхів досконалості розвитку суспільства, що знайшло своє відображення в розвитку таких суспільних наук, як теологія, право, економіка, соціологія, політологія та досить складної, суперечливої та витратної для окремих країн, верифікації їх теоретичних результатів в практику державного будівництва та управління. Романтичні надії на формування моделі публічного управління в Україні шляхом прийняття законодавчих актів чи стандартів є схоластичними та утопічними. Якщо ми не просто зрозуміємо, а й всіма фібрами своєї свідомості не з зорієнтуємо свою поведінку та ухвалення рішень у відповідності до вимог базових інститутів державності, то ми не зможемо сформувавши в Україні не тільки публічного, а й державного управління. Аргументації означеної тези й присвячена запропонована стаття.

Сучасний розвиток суспільства характеризується низкою нових викликів та проблем, що передбачають системну трансформацію суспільства в цілому. Одночасне нашарування таких суспільних процесів, як масштабна глобалізаційна експансія, системна фінансово-економічна криза, інформаційна революція, перехід на інноваційний розвиток, екологічна криза та загострення дефіциту мінеральних ресурсів радикальним чином змінили умови функціонування суспільства, тим самим висунули нові вимоги до приватного і особливо до державного управління. Використання різних методологічних інструментів до дослідження нових суспільних явищ призводять до неоднакових теоретичних висновків, які лише відображають різні сторони складного суспільного організму [1, с. 47]¹. На зміну вузькоспеціалізованим науковим дослідженням сьогодні назріла гостра потреба міждисциплінарного аналізу специфіки генези багатополарності сучасного суспільства, який би дозволив висвітлити сутність трансформації різних інститутів та новітніх зв'язків між ними, що характеризуються мережевістю, інформаційністю, комплементарністю, напруженістю та сполученістю, посиленням залежності між частинами. Застосування методології інституціоналізму дозволяє виявити зміни, що одночасно відбуваються в правилах (інститутах) управління та в розвитку самих організацій (інституцій). Як зазначає Д. Норт: "...не існує інших рішень, крім використання інституційних механізмів, щоб установити правила гри, і використання організацій — щоб забезпечити дотримання цих правил" [2]. Тобто, вихідні засади інституціональної теорії визначаються двома складовими: перше, це потреби та цінності, що визначають напрям формування норм і правил гри; друге — організації, які забезпечують практичну реалізацію цих норм і правил.

Розкриття гносеологічних коренів генези публічного управління необхідно шукати в аналізі держави, як вихідної базової інституції, що якраз і визначає просторові, історичні та економічні межі її функціонування. Держа-

ва, як визначальна та найбільш життєва (налічує тисячоліття) організація спільної діяльності людей характеризується своєю унікальністю по відношенню до інших інститутів-організацій, що проявляється у виконанні нею політичної, соціальної, зовнішньоекономічної та багато інших функцій². На відміну від інших організацій, держава залишається єдиним унікальним суспільним інститутом, перед яким постає необхідність вирішувати всю сукупність питань, що виникають у зв'язку з функціонуванням як суспільства, так і кожного громадянина. Революційна чи еволюційна зміна внутрішнього чи зовнішнього середовища завжди супроводжується прийняттям адаптивних правил та норм, тим самим відбувається трансформація державою інституційного середовища. Інституційне середовище визначає основний напрям розвитку системи, напрям і швидкість інституційних змін, а також ті орієнтири, на основі яких відбувається формування і відбір найбільш ефективних економічних і соціальних інститутів. Рівень розвитку інституційного середовища й визначає специфіку національної моделі державного управління та її відносну відокремленість від глобального.

З точки зору єдності історичного та логічного формування країн-держав базувалось, як свідчить аналіз досвіду країн Західної Європи, Америки та Азії, наукове обґрунтування теорій самоорганізації та об'єднання племен³, народностей задля формування нації, громадянського суспільства, в якому державі відводилась об'єднано-захисна місія. Процес об'єднання для кожної країни відбувався історично неоднаково і формувался як на спільних, так і на специфічних цінностях. З розвитком культури, прозріння в людини своєї самодостатності, у національній суспільній свідомості стверджуються нові уявлення про взаємовідносини державної влади та громадянина (рух кальвіністів у Швейцарії та Італії, квакерів у Англії, ствердження лютеранства в Німеччині), які поступово сформували нову філософію прав і свобод людини, що в подальшому знайшло відображення в договірній (Т. Гобс) та правовій (Дж. Локк) теоріях держави. В роботі "Левіафан, чи матерія, форма і влада держави" (1651 р.) Т. Гобс обґрунтував ідеальний варіант держави, в якому буде правити розум, не буде свавілля, основою політики буде наука. Держава, як суспільна угода людей, про що довів Дж. Локк у своїй праці "Трактати про врядування", зобов'язана захищати і захищати сфери свобод і права кожного громадянина. Тільки завдяки епосі Просвітництва, яку країни Західної Європи пройшли у другій половині XVII—XVIII століттях, у суспільствах утвердились свобода, віра в силу знань та можливість розумного облаштування громадського життя, що дало можливість еволюційним шляхом в подальшому сформувати демократичності цінності в управлінні суспільством. Свобода та права громадян, справедливість, довіра, відповідальність та гідність є тими ба-

¹ У цьому контексті В. Ойкен правильно відзначав, що метою і об'єктом пізнання теоретичних наук є всезагальне, основне в явищах, метою і об'єктом пізнання історичних наук — індивідуальні, або особливі, риси і ознаки світу пізнання. Обидва зазначені підходи є виправданими.

² У роботі не ставиться мета розглянути всі функції держави, обсяг яких на сьогодні зростає у зв'язку з необхідністю вирішення постійно виникаючих перед суспільством проблем.

³ Визначаючи об'єктивність таких теорій виникнення держави як теологічна, договірна, насильницька (класова) тощо, ми зосереджуючи увагу лише на найважливіших віхах державотворення в цілому з точки зору адаптації означеного інституту до інституційних змін.

зисними цінностями, на яких і формується держава та її публічне управління [3, с. 77—78].

У цей час в країнах Заходу та США активно розвивається капіталістична ринкова економіка, в якій ринкова ідеологія егоїстичної та раціональної людини А. Сміта пронизує не тільки економіку, а й поширюється на всі види людської діяльності, охоплюючи літературу, мистецтво та управління суспільством. Філософія ощадливості, раціональності та ефективності як результат розповсюдження протестантизму та духу капіталізму, була сприйнята науковцями та політиками в якості цільових пріоритетів у функціонуванні суспільства. Реалізація цінностей Просвітництва сформувала в країнах Заходу та США базові засади формування національно-демократичних моделей держав та державного управління.

Активізація процесу формування егоїстичного та раціонального мислення в США, Англії та Франції розповсюджується й на політичну діяльність. Ще в кінці XIX століття Вудро Вільсон обґрунтував необхідність розмежування політики і управління, метою якого було "встановити засади, які допомагали державним організаціям та їх службовцям визначити свої функції та роль" [4, с. 6]. Синергетичний ефект бурхливого розвитку капіталізму потребує того, щоб держава перестала бути "нічним сторожем". Дух вільного підприємництва в США конституційним шляхом конкретизує обмежену роль держави по відношенню до бізнесу та втручання в права та свободи громадян. У теорії та практиці державного управління відбувається систематизація підходів до управління. Ставиться питання про пошук "справжніх критеріїв ефективності діяльності в державному секторі" [5], які на початку XX століття були розвинуті М. Вебером у теорії адміністративної організації "раціональної бюрократії". Якраз у науці державного управління вперше застосовується дефініція "менеджер" та висувуються ідеї менеджменту, що знайшли більш широке та конкретне втілення в приватному управлінні (наукова організація праці Тейлора, адміністративна школа Анрі Файоля). На цьому тлі й відбувається розмежування науки політики та науки управління.

Відзначимо, що формуванню інститутів державності в країнах Заходу передувала епоха Просвітництва, що має, на наш погляд, важливе методологічне значення для розуміння суперечностей та деформацій процесу становлення державності та розвитку демократії в Україні та інших пострадянських республіках. Через інститут держави відбувається реалізація нових потреб, інституційних вимог і їх модифікація, нових правил взаємодії суб'єктів господарської діяльності, їх ствердження в суспільстві через відповідну систему цінностей, функцій і послуг [6]. Кожна нація по-різному використовує інститут держави для досягнення суспільного добробуту. Свідченням цього є результати соціально-економічного розвитку таких країн, як Норвегія, Швеція, Китай, Польща, Сингапур, Таїланд та багато інших країн. Кожна з цих країн вибрала свій шлях, виходячи із врахуван-

ня своїх національних, ресурсних та інституційних особливостей.

Система державного устрою та управління, як це було при феодальній державі, може виступати тормозом подальшого прогресу, коли народжуване дрібно-товарне підприємництво та свобода людської діяльності обмежуються феодальними законами. З іншого боку, державний устрій може бути головним фактором прогресу і стабільності суспільства, як це сталося у США та багатьох країнах світу. Головна ідеологічна ідея державності США в тому, що влада і громадяни повинні підкорятися праву, а права та свободи громадян стоять над так званими державницькими "інтересами".

Українське суспільство робить лише перші кроки до реалізації ідеї правової держави. Зауважимо, що в правовій державі свобода власності і підприємництва захищається державою від свавілля не тільки державних адміністративних органів, але й від самих громадян, які мають відповідний вплив в суспільстві. Держава повинна захищати однаково права громадян. Ця аксіома розуміння держави всіма громадянами (це стосується й представників влади) накладає свій відбиток на ментальність, на спосіб ухвалення рішень (публічність, прозорість та т.ін.), на моральну та безповоротну кримінальну відповідальність за дотримання як законів, так і поважного відношення до кожного громадянина, незалежно від його гаманця, державної посади чи публічного статусу. Формування інституту правової держави та інституту громадянського суспільства не можна визначити сотнями прийнятих законів, їх треба еволюційно, як визначають представники інституційної теорії, та поступово, публічно, крок за кроком, спільно з усім суспільством ствердити⁴.

Вивчення й практичне втілення механізму публічного управління та публічного адміністрування має для України особливе значення з огляду на те, що за роки новітньої історії незалежності ми не змогли хоча б на теоретичному рівні домовитись стосовно сутності та співвідносності таких засадницьких категорій як державне управління, муніципальне управління, публічне управління, публічне адміністрування тощо. Від визначення означених дефініцій залежить подальше не тільки їх смислове навантаження, а й соціальна природа самого управлінського процесу, усвідомлення розмежування прав та відповідальності представників влади та громадян, фахові компетентності державних службовців та орієнтири модернізації управління розвитком суспільства.

Аналіз вітчизняних наукових публікацій з питань державного управління дозволяє зробити висновок, що при визначенні дефініції "державне управління" основна увага зосереджена на виокремленні предметної суб'єктивно-об'єктивної діяльності. Державне управління (англ. "public administration") визначається як функція органів державної влади та їх посадових осіб по практичному втіленню виробленого на основі відповідних процедур політичного курсу (public policy). Діяльність державних службовців традиційно ототожнюється, з

⁴ Краще було б застосувати слово "вистраждати", але з огляду на ментальність українського соціуму, коли історичною цінністю "страждання" намагаються пояснити прикре сьогодення, цим самим у свідомості стверджується інша "цінність" — бездіяльність, втрачається віра в себе, в свою роль у досягненні кращого майбутнього.

одного боку, з політичною діяльністю, а з іншого — із законодавчою діяльністю [7]. У вузькому розумінні публічне адміністрування пов'язане з виконавчою гілкою влади і розглядається як " професійна діяльність державних службовців, яка охоплює всі види діяльності, спрямовані на реалізацію рішень уряду" [7], а також передбачає вивчення, розробку і впровадження напрямів державної політики.

На наш погляд, такий підхід характеризує лише "технологічну" сторону управління. Відмінність між державним управлінням, публічним управлінням та публічним адмініструванням необхідно шукати з позицій розгляду управління як процесу, який охоплює організацію, планування, координацію, мотивацію та контроль. Вихідною методологічною засадою цього розмежування, як ми зазначали раніше, повинен стати аналіз соціальної сутності держави як організації, як інституції. Розгляд еволюції демократизації механізму реалізації суспільного договору між владою та громадянами щодо захисту їх прав і свобод, забезпечення безпеки та зростання добробуту можна покласти в основу такого розмежування. Розвиток публічного адміністрування є продовженням розвитку державного управління і, як свідчить досвід високорозвинених країн Європейського Союзу, передбачає лібералізацію державної влади, базується на демократичних засадах і має на увазі партисипативну, партнерську взаємодію між владними структурами на всіх рівнях управління [8].

У контексті означеного логіка наших суджень зводиться до такого. XXI століття характеризується кардинальними змінами у всіх сферах людського життя. Зміна людських цінностей та правил господарювання неминуче веде до змін поведінки держави, до змін у державному управлінні. Глобалізація, мережевість та інноваційність та ін., про що відзначалось у вступі, радикальним чином видозмінюють функції держави щодо вирішення глобальних та інших проблем людства. Необхідність забезпечення інтенсивності та результативності державного управління призвела до запровадження публічного управління (New Public Management), що відображає реалізацію таких принципів, як гласність, публічність, відкритість та демократичність, цільову орієнтацію управлінської діяльності та оцінювання її результативності. Публічне адміністрування також є продовженням розвитку державного управління та відображає систему адміністрування (контролю) за дотриманням законодавства органами муніципального та інших публічних рівнів, яким надані широкі повноваження по самоврядуванню. Чим ширші повноваження отримують самоврядні організації, тим досконалішим повинно бути адміністрування. Щодо розвитку державного управління в Україні та можливостей його редукції в публічне управління та публічне адміністрування відзначаємо наступне.

Відсутність наукового обґрунтування стратегічного державного управління в Україні на перших етапах незалежності та економічної трансформації спровокувало виникнення організаційного вакууму, який призвів до нагромадження транзакційних перешкод на шляху фор-

мування інститутів державності. Через нерозвиненість інституційного середовища ліквідація цих бар'єрів за рахунок автономної дії ринкових механізмів не відбулася. Внаслідок цього представники українського бізнесу, прагнучи зберегти власні капітали, змушені були перебрати на себе завдання стратегічного управління та регулювання, в тому числі — загальнодержавного рівня, роблячи це, зрозуміло, на базі власних корпоративних інтересів. Це призвело до тиску групових інтересів на державну політику через "зрощування" великого бізнесу з владними структурами для одержання політичної "ренти", наслідком чого є тотальна корупція, казнокрадство, майнова розбещеність, деморалізація суспільства та стагнація процесу ствердження інститутів державності України.

Лауреат Нобелівської премії Дж. Стігліц як причин деформації реформ відзначав нерозуміння реформаторами самих основ ринкової економіки та процесу інституційних реформ [9, с. 3]. Феодальна мораль та Радянська ідеологія минулого знайшли своє відображення на флуктуаційності генези інститутів державності в Україні. Тисячолітня боротьба народу України за свою незалежність сформувала у людей лише прагнення до державності так як Україну оминули епохи Великої Реформації та Просвітництва, тому й не сформувалися державницькі та громадянські цінності. Наука управління, як інші науки (економічна, політична, правова), за 70-річний радянський період була повністю локалізована від світової наукової спадщини, виконувала ідеологічну функцію, була схоластичною та догматичною. А її пізнавальна та практична функція були підпорядковані захисту адміністративно-командної моделі соціалізму [10, с. 15].

Революція гідності — це тільки початок революції духовності. У Франції, Англії та інших країнах нові духовні цінності виборювалися. В Україні пролита сьогодні кров не тільки за територіальну цілісність, а за свободу духу, за права та гідність людини, що суперечить духу "руського мира". Національна духовна неоднорідність не сприяли розвитку та встановленню неофіційних правил. Таким чином, національна психологія поведінки не викристалізувалось у єдине органічне ціле з відповідними рисами та вимогами, що ще в більшій мірі ускладнює формування органічно цілісної ефективної системи державного управління.

Єдиним і самим сильним позитивом процесу державотворення в Україні за новітньої історії є прийняття Конституції України, продукування законодавчого забезпечення діяльності трьох гілок влади. За останні три роки зроблено значні зрушення організаційно-правового забезпечення щодо переорієнтації олігархічної моделі державного управління на реалізацію громадянської ідентифікації інститутів держави України, на формування цивілізаційних цінностей в розвитку суспільства. Олігархічна модель лише по формі (тобто формально) є "державним управлінням", а по своїй соціальній сутності, згідно з теорією суспільного договору, вона не забезпечує зростання добробуту, захисту безпеки громадян, прав приватної власності, рівності в до-

ступі до використання національного багатства тощо. Щодо процесу формування в Україні публічного управління та публічного адміністрування то він може розпочатись лише за умови, коли держава Україна як організація, як інститут, буде відповідати вимогам філософії моралі Дж. Локка та європейським цінностям громадянського суспільства.

ВИСНОВКИ

Феодална мораль та Радянська ідеологія минулого знайшли своє відображення в флуктуаційності генези інститутів державності в Україні. Формування інституту правової держави та громадянського державного управління не можна визначити лише прийняттям Конституції та тисячами законів. Революція гідності — це тільки початок революції духовності. Громадяни віддають життя не тільки за територіальну цілісність, а й за свободу духу, за права та достоїнство людини, за покращення свого життя в державі Україна.

Сьогодні Україні потрібен діалог з суспільством, необхідно демонополізувати інформаційний сектор (як і інші сектори людської діяльності) для доступу мільйонів думок, задля Просвітництва (а не просвіти) та формування розумного початку в державотворенні України. Тільки за цих умов, коли ми крок за кроком, здійснюючи щоденно верифікацію ідей, висновків та пропозицій в політиків, державних службовців, вчених, експертів та аналітиків через горнило адекватності реальним процесам з точки зору гарантій безпеки життєдіяльності, прав і свобод громадян, зростання їх добробуту, то зможемо хоча б на першому етапі провести лінію розмежування між політиканством та політикою, між правдою та брехнею, які століттями одурманювали і одурманюють українське суспільство, залишаючи його в форматі "рабської психології", "совковості", "романтичності", "кумовства", "келейності", "корупційності", "злочинства", патерналістського мислення тощо. Означені риси ментальності в тій чи іншій мірі властиві кожному, яку б посаду не займав, яким би статусом був не наділений, яким багатством був би не обтяжений. Подолання цих рис стане початком проведення в Україні "Великої Реформації" та "Просвітництва" у свідомості всіх громадян на шляху до формування європейського публічного управління та адміністрування.

Література:

1. Ойкен В. Основы национальной экономики: Пер. с нем. / Общ. ред. В.С. Автономова и др. — М.: Экономика, 1996, 357 с.
2. Норт Д. Вклад неинституционализма в понимание проблем переходной экономики [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.finansy.ru/publ/north.htm>
3. Малий І. Довіра в координатах взаємодії держави та суб'єктів господарювання / Інститут довіри в координатах економічного простору-часу: монографія / [А.А. Гриценко, Т.І. Артьомова, Т.О. Кричевська та ін.]; за ред. чл.-кор. НАН України А.А. Гриценка; НАН України, Ін-т екон. та прогноз. — К., 2012. — 212 с.

4. Райт Г. Державне управління / Пер. з англ. В. Івашка. — К.: Основи, 1994. — 191 с.

5. Morris T. Productivity Measures in the Federal Government // Public Administrations Review. — 1972. — № 32. — P. 754.

6. Норт Д. Институты и экономический рост: историческое введение // THESIS: Теория и история экономических и социальных институтов и систем. — Т. 1. — Вып. 2. — М.: Начало-пресс, 1993. — С. 69—91.

7. Амосов О., Гавкалова Н. Модели публічного адміністрування (архитипова парадигма) / Публічне управління: теорія і практика: збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. — Х.: Видво "ДокНауКДержУпр". — Спеціальний випуск. — 2013. — Червень. — 272 с.

8. Pollitt C. Public Management Reform: A Comparative Analysis / C. Pollitt, G. Bouckaert. — Oxford: University Press, 2004. — 240 p.

9. Стиглиц Дж. Куда ведут реформы? (К десятилетиям начала переходных процессов) // Вопросы экономики. — 1999. — № 7. — С. 4.

10. Малий І.Й. Теоретичні засади державної фінансової політики // Фінанси України. — 2000. — № 9. — С. 15—22.

References:

1. Oiken, V. (1996) Osnovy natsyonalnoi ekonomyy [Fundamentals of National Economy], Economics, Moscow, Russia.
 2. Economy and finance (2000), "The contribution of neoinstitutionalism to understanding the transition economy problems", available at: <http://www.finansy.ru/publ/north.htm> (Accessed 4 December 2017).
 3. Hrytsenko, A.A. Artomova, T.I. Krychevska, T.O. Malyi, I.Y. and others (2012), Instytut doviry v koordynatakh ekonomichnoho prostoru-chasu [Institute of trust in the coordinates of economic space-time], Institute for Economics and Forecasting of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
 4. Wright, G. (1994), Derzhavne upravlinnia [Public Administration], Osnovy, Kyiv, Ukraine.
 5. Morris, T. (1972), "Productivity Measures in the Federal Government", Public Administrations Review, vol. 32, pp. 754.
 6. North, D. (1993), "Institutions and Economic Growth: Historical Introduction", Thesis: Teoriia i istoriia ekonomicheskikh i sotsialnyh institutov, vol. 2, pp. 69—91.
 7. Amosov, O. Gavkalova, N. (2013), "Models of Public Administration (architectural paradigm)", Publichne upravlinnia: teoriia i praktyka: zbirnyk naukovykh prats Asotsiatsii doktoriv nauk z derzhavnoho upravlinnia, special vol., pp. 272.
 8. Pollitt, C. and Bouckaert, G. (2004), Public Management Reform: A Comparative Analysis, University Press, Oxford, UK.
 9. Stiglitz, J. (1999), "Where do reforms take place? (To the decade of the beginning of transient processes)", Voprosy ekonomiki, vol. 7, pp. 4.
 10. Malyi, I. (2000), "Theoretical fundamentals of state financial policy", Finansy Ukrainy, vol. 9, pp. 15—22.
- Стаття надійшла до редакції 11.12.2017 р.*